

Leren loslaten

Over (loslopende) honden in begraasde natuurgebieden

Natuurbeheerders zijn niet gelukkig met de komst van honden in hun begraasde natuurgebieden. Hondenbezitters zijn op hun beurt over het algemeen niet gelukkig met de komst van grote grazers in natuurterreinen. Maken natuurorganisaties zich er te makkelijk van af, met hun bordjes 'verboden voor honden' of is het vragen om problemen wanneer honden in natuurgebieden (los) mogen lopen? Stichting Ark onderzoekt honderd begraasde terreinen en vond vele mogelijkheden om de verstandhouding tussen hondenbezitters en natuurbeheerders te verbeteren.

Leo Linnartz

Honden zijn in begraasde gebieden meestal verboden. Soms mogen ze er nog wel aangeliend in, maar ze mogen er zelden los rondlopen. Hoe dichter natuurontwikkelingsgebieden bij de stedelijke omgeving ontstaan, hoe problematischer dit wordt. Om de steeds terugkerende discussie tussen natuurbeheerders en hondenbezitters van goede argumenten te voorzien, om toenadering te zoeken tot een belangrijke doelgroep in de stad en om begraasde natuur in de stedelijke omgeving niet het kind van de rekening te laten zijn, is Stichting Ark, met steun van het VSB-fonds en deelgemeente Hoogvliet, een onderzoek gestart. In dit onderzoek is gezocht naar mogelijkheden om begrazing en honden te combineren. Daarvoor werden natuurbeherende instanties, hondenscholen en kuddebeheerders gevraagd naar hun ervaringen.

Weinig risico voor kudde

Uit de ervaringen van de beheerders blijkt dat volwassen paarden en runderen de honden nauwelijks als een bedreiging zien. Volgens de beheerders zijn kuddes uitstekend in staat om zichzelf te verdedigen. Het komt wel regelmatig voor dat kuddes op de vlucht gaan voor een hond. Dit is waarschijnlijk conflictmijdend gedrag en heeft maar zelden het karakter van blinde paniek. Runderen en paarden zullen uiteindelijk hun vlucht staken en kiezen voor een gerichte aanval op een bedreigende hond. Voor de jonge dieren uit de kudde zijn honden wel een risico. Er zijn incidenten gemeld van honden versus veulens en kalveren. In de meeste gevallen werden de jonge dieren opgejaagd. Opvallend was dat dit in alle gevallen niet kwam door een onbedoelde ontmoeting tussen een hond en een kudde, maar werd toegeschreven aan abnormaal/asociaal gedrag van hondeneigenaren die de kudde moedwillig door hun hond lieten achtervolgen of in ieder geval niet ingreep. Achtervolgingen van jonge dieren leiden zeer incidenteel tot ernstige beet- of andere wonden. Deze werden maar enkele malen gerapporteerd en de jonge dieren zijn er volledig van hersteld. In de 'wandelingen' circuleren veel wilde verhalen over achtervolgingen door honden, maar bij navraag kunnen de beheerders de meeste van deze geruchten niet bevestigen.

Risico voor bezoekers en hond

Ark heeft ook gevraagd naar het risico voor bezoekers. De vrees bestaat dat opgejaagde, of geschrokken dieren een bedreiging vormen voor (latere) bezoekers, inclusief de eigenaar van de hond. Uit gesprekken met de beheerders en uit een quick scan die Ark in 2000 heeft gedaan, blijkt overigens niet dat er meer incidenten plaatsvinden tussen grazers en bezoekers in terreinen waar honden veelvuldig loslopen. Daarnaast hebben we nog te maken met de risico's voor de hond zelf. Er zijn verschillende gevallen bekend waarbij paarden en runderen naar een hond trapt die zich te dicht

in de buurt van de kudde of van een jong dier begaf. Uit de verhalen blijkt dat honden hierbij wel gewond raakten, maar het is niet te achterhalen in welke mate. Het initiatief voor de 'toenadering' lag overigens in de meeste gevallen bij de hond en niet bij de grazers. Bovenstaand is overigens wel afhankelijk van het ras. Met de Galloway, de Schotse Hooglander en het Charolais rund zijn in door honden bezochte gebieden al goede ervaringen opgedaan. Paarden zijn, los van ontmoetingen met honden, over het algemeen opdringeriger en zijn daardoor wat minder geschikt voor populaire terreinen. Belangrijke conclusie is dat onrust in kudde als gevolg van honden voornamelijk voorkomt in terreinen waar de dieren niet aan honden zijn gewend. Afsluiting leidt tot minder gewenning en daarmee tot een hoger risico. Natuurorganisaties moeten rekening houden met deze gegevens. Als een hond illegaal een gebied binnenkomt dat normaal gesproken van honden gevrijwaard blijft, zijn er grotere risico's, dan in voor honden opengestelde gebieden.

Kloof

Toch is er wel degelijk wat aan de hand met honden in natuur. Door de toegenomen openstelling van natuurterreinen komen natuurorganisaties met een steeds groter deel van de bevolking in contact. Omwonenden, kinderen, scholen, natuurliefhebbers, sportclubs en andere (groepen) mensen worden steeds vaker beschouwd als doelgroep. Structurele contacten met hondeneigenaren, toch een aanzienlijk deel van de bezoekers van natuurterreinen, zijn er echter nog nauwelijks. Hondeneigenaren vormen zelden een doelgroep voor natuurorganisaties en er wordt over het algemeen niet specifiek aan deze doelgroep duidelijk gemaakt omwille van welke natuurdoelstellingen, welke beperkende maatregelen worden genomen.

Hondeneigenaren op hun beurt kunnen zich over het algemeen niet veel voorstellen bij 'verstoring' van de natuur. Voor hen zijn eventuele maatregelen niet vanzelfsprekend. Veel hondenbezitters zijn zich, evenals het gros van de andere bezoekers van natuurgebieden, niet bewust van de aanwezigheid van (broedende) vogels, hazen, herten of reeën. De titel 'ook als hij niets doet' van een folder van Natuurmonumenten over dit onderwerp is veelzeggend. 'Hij' doet namelijk van alles, maar de eigenaar ziet niet dat dit nadelig is. Het kan een hondenbezitter volledig ontgaan dat er door zijn toedoen een slachting wordt aangericht onder jonge vogels, dat reeën permanent worden verstoord of dat de grondbroeders uit een gebied verdwijnen. Voor natuurkenners is dit onbegrijpelijk, vandaar dat hondenbezitters door hen ook vaak worden betiteld als aso's.

Beide partijen hebben dus onbegrip voor elkaars verhaal. Natuurbeheerders hebben de neiging om excessen uit te lichten. In het kamp van de honden is er onbegrip voor de beperkingsmaatregelen. 'Er is al zoveel begraasd waarom dit stukje

Leo Linnartz | Het Ruigeplaatbos

dan ook?’ ‘Ik zie elke dag 30 konijnen, waarom mag mijn hond er niet achteraan?’ ‘Reeën moeten toch ook op conditie gehouden worden?’

Wees voorbereid

Hondeneigenaren kunnen vaak weinig variëren met hun uitlaatplek omdat deze op loopafstand van huis moet liggen. Ze zijn dus trouwe bezoekers van deze plaatsen en als deze plekken handig of mooi zijn, gaan ze er zich snel nauw bij betrokken voelen. Veranderingen waarbij de hond opeens aangeliend moet zijn of geheel verboden is, stuiten dan ook op felle weerstand. Dit leidt tot ingezonden brieven, politieke lobby, vorming van succesvolle actiegroepen en/of burgerlijke ongehoorzaamheid tégen het geplande natuurgebied of tégen de betrokken natuurbeheerder.

En dat betekent dat een natuurbeheerder, of hij nu wil of niet, rekening moet houden met hondenbezitters, zeker als het terrein in de buurt van bebouwing ligt. Alleen door veelvuldige controles en bekeuringen houdt men honden uit zo'n natuurterrein. Veldmedewerkers (toezichthouders, boswachters, voorlichters) proberen over het algemeen een prettige relatie met de burens en de bezoekers van hun gebieden te onderhouden en zoeken veelal naar praktische oplossingen voor problemen. Zo worden in veel gebieden waar (loslopende) honden niet zijn toegestaan deze bijvoorbeeld wel gedoogd, mits hond en baas zich goed gedragen. Hierdoor ontstaan niet altijd de optimale situaties. Maar dan betekent dat er met de keuze van het ras en de inrichting van het terrein te weinig rekening is gehouden met de aanwezigheid van honden.

Samen met hondeneigenaren

Uit het onderzoek kwamen vele methoden naar voren om een betere verstandhouding tussen verschillende groepen te

bereiken. In de deelgemeente Hoogvliet zijn deze methoden uitgeprobeerd. In het met Hooglanders begraasde natuurgebied 'het Ruigeplaatbos' is op een nieuwe manier gewerkt aan het verbeteren van de verstandhouding tussen honden(-eigenaren) en natuur(-beheerders). In dit populaire honden-uitlaatgebied geldt sinds de komst van de grazers eigenlijk een verbod op loslopende honden. Tegelijkertijd is dit verbod lastig te handhaven, omdat het voordien geen natuurgebied én geen begrazingsgebied was en dus volledig toegankelijk was als uitlaatplek. De komst van natuur stuitte daardoor in eerste instantie op weerstand.

In twee bijeenkomsten maakten hondeneigenaren, onder begeleiding van natuurbeheerders, kennis met het natuurgebied en de soorten die hier leven. Daarbij werd stilgestaan bij het effect dat een hond kan hebben op grazers én natuurwaarden. Tegelijkertijd kregen de hondenbezitters de kans om onder begeleiding van een doorgewinterde hondentrainer, het gedrag van hun hond onder controle te krijgen.

Het ontmoedigen van honden om achter grazers, of andere dieren, aan te gaan is een hond goed aan te leren. Net zo goed als de meeste honden geleerd hebben om niet achter fietsers, joggers, ruiters en katten aan te gaan, kunnen hondeneigenaren hun honden onder controle houden. De kunst is om er voor te zorgen dat de prikkels die het baasje uitzendt interessanter worden dan de prikkels van de omgeving. Honden kunnen met geduld heel veel leren en een baas kan de hond een reflex tot luisteren aanleren. Het wennen aan grote grazers is daarbij makkelijker dan het wennen aan wild (vogels, reeën), maar met geduld, kennis en toewijding is ook dat te bereiken.

De positieve kant

De verantwoordelijkheden en inspanningen om tot een betere verstandhouding te komen tussen hondenbezitters en natuurbeheerders hoeven niet alleen vanuit de natuurbeheerders te komen. Zij zullen, net als bijvoorbeeld voor mountainbikers, wel een helder en open hondenbeleid moeten voeren. Met een doortimmerde argumentatie moet voor iedereen duidelijk worden waar honden wél, waar niet en waar alleen aangeliend mogen lopen. Als dat een fair en evenwichtig beleid is, zijn er vervolgens andere partijen die een belangrijke bijdrage kunnen leveren aan de verdere verspreiding er van. Via hondentrainingsscholen en verenigingen bijvoorbeeld, kan veel belangrijk werk worden verricht. Het uitnodigen van een 'hondenklas' in een terrein kan een geweldige kennismaking zijn. Bazen wordt geleerd hoe ze hun hond kunnen wennen aan grazers en tegelijkertijd kan er informatie worden gegeven over de ecologie van het gebied en hoe hondeneigenaren daar zo min mogelijk een storende factor in spelen.

De eerste stappen worden nu gezet met het verspreiden van het rapport 'Leren Loslaten' naar hondenverenigingen,

hondentijdschriften, hondenscholen en opleidingen voor hondentrainers. Het enthousiasme waarmee het rapport daar wordt ontvangen en bediscussieerd maakt dat we hier hoge verwachtingen van hebben. ♦

Ilse Verkaart, Stichting Ark

Het rapport 'Leren loslaten' kan worden besteld bij Stichting Ark. Prijs: € 17,- Op www.stichtingark.nl is dit rapport als PDF te downloaden.

Aanbevelingen

Bij de start van een terrein, of in een latere fase, kunnen natuurgebieden beter geschikt worden gemaakt om honden en grazers samen een plek te geven. Hierbij gaat het niet alleen over het voorkomen van ontmoetingen tussen grazers en honden. Uitvoering van genoemde maatregelen zal ook leiden tot een beter samengaan van honden en natuurwaarden.

Communiceren. Het allerbelangrijkste is om de hondeneigenaren te informeren over het betreffende gebied en over de te behalen doelstellingen en het waarom van de doelstellingen. Hondeneigenaren kunnen op verschillende manieren worden benaderd. Via het gebied waar ze in wandelen, via de verplichte hondenbelasting, via hondentrainingscholen en verenigingen. Uitnodigen van een 'hondenklas' in het terrein is een geweldige kennismaking. Bazen wordt geleerd hoe ze hun hond kunnen wennen aan grazers en tegelijkertijd kan er informatie worden gegeven over de ecologie van het gebied en hoe hondeneigenaren (zonder totaalverbod) daar zo min mogelijk een storende factor in spelen.

Keuze voor grazers. Met de Galloway, de Schotse Hooglander en het Charolais rund zijn in door honden bezochte gebieden al goede ervaringen opgedaan. Paarden zijn, nog los van ontmoetingen met honden, over het algemeen opdringeriger en zijn daardoor wat minder geschikt voor populaire terreinen.

Grootte en vorm van het natuurgebied. Hoe groter en hoe minder smal een gebied hoe beter. Voorkom fuiken in het terrein. Gezien de gewenste afstand van 25 meter tussen grazer en bezoek moet een terrein minimaal 50 meter breed zijn.

Dekking. Ruigtes, met daarin bramen, distels, brandnetels en dergelijke deren kuddes nauwelijks, maar de meeste honden moeten er niets van hebben. Bijkomend voordeel is dat kalveren hier makkelijker uit het zicht blijven en er door hun moeders uitstekend in kunnen worden verstopt.

Water. Zorg dat de drinkplek ver van populaire (honden)routes af liggen. Zorg ervoor dat de oevers niet te steil zijn zodat eventueel te water geraakte dieren weer aan de kant kunnen komen.

Ilse verkaart

Routing. Het is mogelijk middels de padenstructuur sturing te geven aan de populaire routes.

Positieve stimulansen. In plaats van ontmoediging of regelgeving kunnen ook positieve stimulansen een rol spelen bij het sturen van hondenbezitters. Dergelijke magneten zijn; zand of een veld met kort gras, zwemgelegenheden voor de hond, een goedbegaanbaar pad en bankjes. Let op dat deze elementen niet ook voor de kudde als een magneet werken. Let daarbij ook op dat er niet extra hondeneigenaren naar het terrein komen.

Honden in afgescheiden gebied. De natuurbeheerder kan er voor kiezen om een speciaal losloopterrein te realiseren dat als buffer dient voor een gebied met grazers en hogere natuurwaarden. In dit deel staan dan geen grazers. Beheerders geven nu al aan veel sterker in hun schoenen te staan wanneer zij hondeneigenaren kunnen aanspreken als ze een goed alternatief kunnen bieden.

Honden in deelgebied. Natuurbeheerders kunnen er voor kiezen om onaangrijnde honden slechts in een beperkt gedeelte van het begrazingsterrein toe te staan, waarbij de grazers het gehele terrein tot hun beschikking hebben. Op deze manier kunnen de grazers rust zoeken wanneer ze dat willen.

Seizoensregulatie. Het is goed aan hondenbezitters uit te leggen dat tijdens het broedseizoen, loslopende honden verboden zijn.

Bebording / regels. De regels moeten concreet en makkelijk toetsbaar zijn. Een goed voorbeeld is om te stellen dat loslopende honden wild en grazers met rust moeten laten. Om te voorkomen dat hondenuitlaatdiensten gebruik gaan maken van het terrein, kan bijvoorbeeld een regel worden ingesteld van maximaal twee honden los per groep.